

КАРТОГРАФІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ІСТОРИКО- КУЛЬТУРНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Вступ. Моделювання дуже розповсюджене поняття в науці. Метод моделювання на сьогоднішній день застосовує більшість наук для візуалізації різних об'єктів і явищ, як самий зручний та наочний метод представлення інформації.

Дослідженням об'єктів історико-культурного призначення (ОІКП) займаються різні наукові галузі, але слід відмітити особливу зацікавленість картографії. Об'єктом дослідження в картографії виступає картографічний твір – карта – картографічна модель.

Огляд останніх досліджень. Питання методології картографічного моделювання висвітлені у працях таких вчених, як Т.І.Козаченко, Г.О. Пархоменко, А.М. Молочко [3], Топчієв О.Г. [4], Лур'є І.К., Лютий А.А., Веденін Ю.А., Тікунов В.С. [4], принципи складання карт культурного та природного надбання регіонів висвітлено у працях Бондарчука С.В., Парамонова А.А., особливості картографування культурного та природного надбання територій у працях Броннікова В.К., Зеленцова І.О., Коробова А.О.

Метою даної статті є картографування об'єктів історико-культурного призначення методом картографічного моделювання на регіональному рівні (Хмельницька область).

Постановка проблеми. Велокомасштабному картографуванню ОІКП приділялося мало уваги. Туристична галузь, як основний користувач та замовник, потребує розробки картографічних матеріалів різного масштабу та змісту відповідно до видів туризму.

Виклад основного матеріалу. В картографії при дослідженні ОІКП застосовуються різноманітні наукові (загальнонаукові) методи пізнання і конкретно-наукові (міждисциплінарні і спеціальні) методи. Серед загальнонаукових можна виділити метод аналізу і синтезу, математичного аналізу, метод моделювання, географічний метод, який спрямований на аналіз взаємозв'язку об'єктів і явищ у просторі, польове картографування досліджувальних об'єктів, серед прийомів – математичний аналіз

картографічної інформації. Серед спеціальних методів – поєднання математичного та картографічного, картографічного моделювання, аерокосмічний, дистанційного зондування та ін. Використання математичних методів в картографічному моделюванні базується на застосуванні спочатку комп'ютерних технологій, а згодом і ГІС-технологій.

Існує велика кількість методів та прийомів, їх поєднання та застосування дуже різноманітне. В дослідженні було застосовано картографічний метод, який є основою в розробці картографічних моделей та метод картографічного моделювання, в нашому випадку це дослідження ОІКП за допомогою моделі.

ОІКП – це найвизначніші об'єкти – духовні і матеріальні цінності, які мають певну історичну і культурну цінність та знаходяться під охороною держави, серед яких: об'єкти природно-заповідного фонду, пам'ятки природи, пам'ятки історії та культури, архітектури і містобудування, археології тощо.

Ці об'єкти є основою культурної спадщини кожної держави. «Культурна спадщина – сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини. Об'єкт культурної спадщини – визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти, інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність» [2]. Об'єкти культурної спадщини - нерухомі об'єкти культурної спадщини, рухомі предмети культурної спадщини, пам'ятки.

Об'єкти культурної спадщини за типами поділяються на:

- споруди (витвори),
- комплекси (ансамблі),
- визначні місця;

Об'єкти культурної спадщини за видами поділяються на:

- археологічні,
- історичні,
- об'єкти монументального мистецтва,
- об'єкти архітектури та містобудування,
- об'єкти садово-паркового мистецтва,
- об'єкти науки і техніки. [2]

Культурна спадщина України є невід'ємною частиною світового культурного надбання. До ОІКП слід відносити не лише пам'ятки минулих років (епох, століть), але й сучасні споруди високохудожнього виконання, що мають національне культурне значення. Існує велика кількість різноманітних класифікацій ОІКП, в основу нашого картографічного дослідження було покладено вище вказана класифікація.

Основним науковим методом у дослідженні є метод картографічного моделювання, який є на сьогоднішній день одним із широковживаним у різних наукових дослідженнях. Прикладом застосування картографічного методу та картографічного моделювання при дослідженні ОІКП є розроблена автором великомасштабна карта «Туристично-рекреаційний потенціал Хмельницької області», легенда якої представлена на рис.1.

Територію Хмельницької області обрано не випадково. Хмельниччина знаходиться на стику Правобережжя і Західної України. Хмельницька область (до 1954 р. Кам'янець-Подільська) була утворена у 1937 р. Територія області лежить між 48°27' пн.ш. та 50°37' пн.ш. та між 26°09' сх.д та 27°56' сх.д. Площа області складає 20,6 тис.кв.км (3,3% від території України). Адміністративно-територіальний поділ – 20 адміністративних районів, 13 міст, у тому числі 5 міст обласного підпорядкування (Хмельницький, Кам'янець-Подільський, Шепетівка, Славута, Нетішин), 24 селища міського типу і 1417 сільських поселень. Адміністративний центр — місто Хмельницький [5,6].

У Хмельницькій області нараховується 341 об'єкт природно-заповідного фонду (ПЗФ), серед яких 17 об'єктів мають статус загальнодержавного значення, інші – місцевого значення.

На території області розташовано Національний природний парк «Подільські Товтри» створений у 1996 р. На території природного парку знаходиться 129 об'єктів ПЗФ, серед яких садиби, парки тощо, які мають певну культурно-історичну цінність для нащадків та різний ступінь збереженості, 19 археологічних пам'яток та близько 300 історико-архітектурних пам'яток. Також знайдені великі запаси мінеральних вод («Миргородська», «Нафтуся»). На території області знаходиться Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець», який є одним із найважливіших об'єктів, що часто відвідують туристи. Крім цього в більшості районі області збереглися ОІКП, серед яких вцілілі фортифікаційні споруди (фортеці та замки), а в деяких місцях, руїни споруд. Архітектурні об'єкти цивільного призначення представлені: численними історичними пам'ятками, парковими будівлями, палацами, парками (з датами спорудження починаючи приблизно з XVIII по XX ст.).

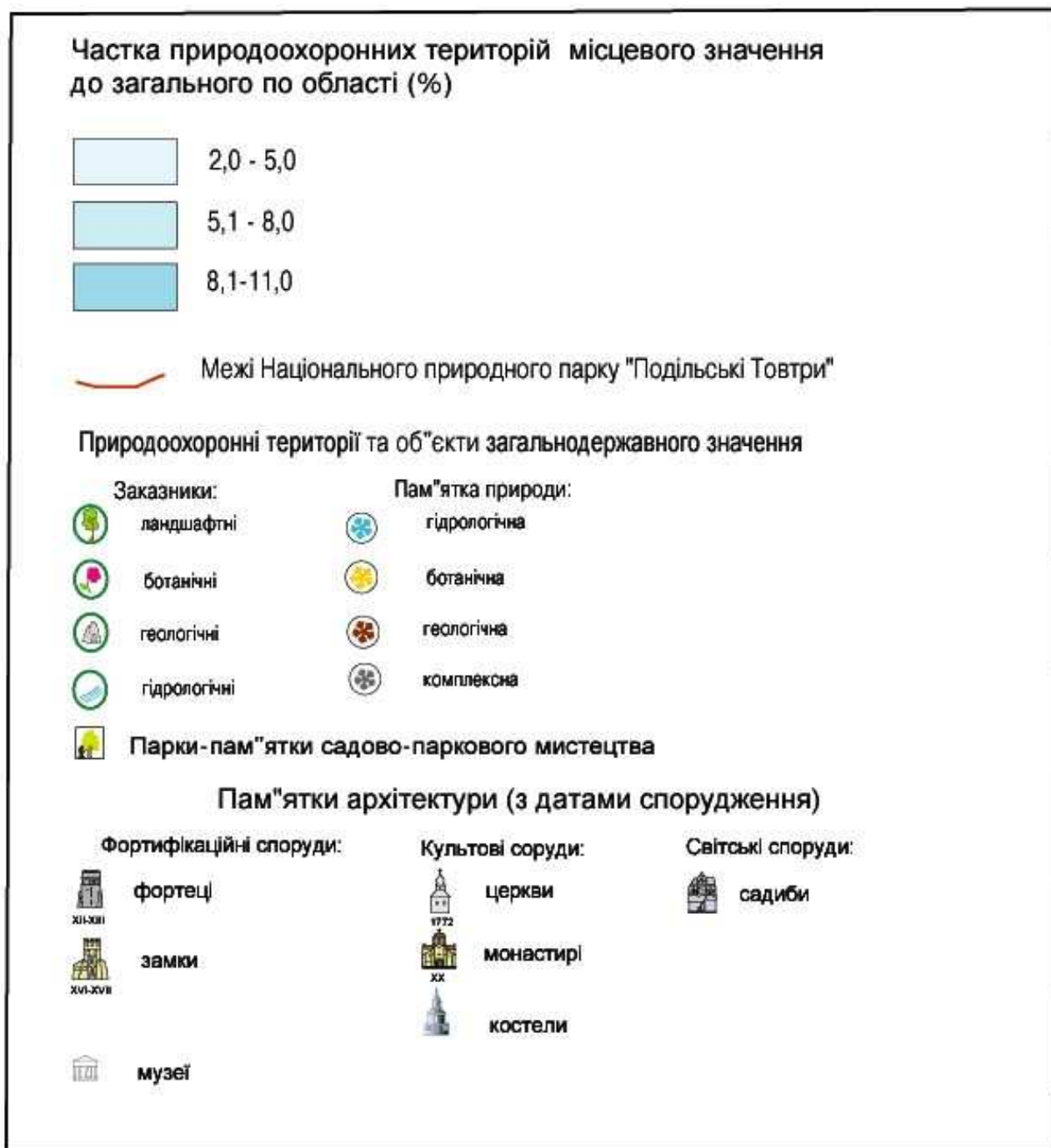

Рис.1 Фрагмент легенди з карти «Туристично-рекреаційний потенціал Хмельницької області»

Культові споруди області представлені різностильовими спорудами: православними, католицькими, іудейськими, мусульманськими. Серед яких церкви, костьоли, монастирі, синагоги та ін. (з датами спорудження приблизно починаючи з XVI по XX ст.).

Хмельницька область має потужний потенціал туристично-рекреаційних ресурсів і тому її було обрано, як територію цікаву для картографічного моделювання.

Паперову загальногеографічну карту Хмельницької області в масштабі 1:3500000 (відсканована та оцифрована) було використано, як географічну основу. З політико-адміністративної карти було взято межі районів, населенні пункти та проведено генералізацію деяких елементів змісту з метою розвантаження.

Основними джерелами інформації для складання карти були численні літературні та картографічні джерела, матеріали Державного комітету статистики, комітету Охорони навколишнього середовища.

При складанні та оформленні карти було використано програму векторної графіки Adobe Illustrator.

За регіон дослідження на карті обрано територіально-адміністративну одиницю – район області України. Масштаб карти 1: 750 000.

При складанні даної карти було враховано потужний потенціал ОІКП Хмельницької області. В легенді представлені такі змістовні характеристики:

- частка природоохоронних територій місцевого значення,
- природоохоронні території загальнодержавного значення,
- пам'ятки архітектури,
- культові споруди.

У якості фону карти обрано об'єкти ПЗФ області місцевого значення, райони відображені способом картограм – зображувальний засіб – колір. Карта складена у двох варіантах, в одному за фон обрано – колір, а в другому космічний знімок (7-канальний) в додаткових кольорах з просторовою розрізненністю 15 метрів.

Природоохоронні об'єкти ПЗФ загальнодержавного значення подано на карті способом локалізованих художніх значків, природоохоронні території ПЗФ – способом ареалів.

Природоохоронні території або об'єкти поділено за видами: заказники – ландшафтні, ботанічні, геологічні, гідрологічні; пам'ятки природи – гідрологічні, ботанічні, геологічні, комплексні. Окремо виділені парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Межі Національного природного парку «Подільські Товтри» подані способом лінійних знаків (він займає досить велику площу 261316.0 га та простягається на два райони, Чемеровецький та Кам'янець-Подільський).

Серед пам'яток історії та культури подано пам'ятки архітектури з назвами та датами спорудження: фортифікаційні споруди (замки та фортеці), культові споруди (церкви, костьоли, монастирі), світські споруди (садиби) – зображені художніми локалізованими значками.

Висновки. На сьогоднішній день напрям великомасштабного картографування ОІКП є дуже перспективним. Зараз приділяється багато уваги забезпеченістю ОІКП картографічними матеріалами для їх подальшого детального вивчення та збереження для нащадків, проте за умови всесвітньої кризи може не знайти можливості для реалізації. Приблизно з початку 90-х рр. формуванню напряму великомасштабного тематичного картографування ОІКП приділяється все більше уваги. Постає питання про необхідність формування геоінформаційної бази даних ОІКП на державному рівні. Картографування об'єктів історико-культурного призначення має свою специфіку в залежності від територіального рівня їх представлення – глобальному, державному (національному), регіональному та локальному.

Література

1. Геоінформатика: в 2 кн. Кн.1: учебник для студ.учеб. заведений/ Под.ред. В.С. Тикунова. – 2-е изд., перераб.и доп. –М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 384 с.
2. Закони України „Про охорону культурної спадщини” (№1805-III від 8 червня 2000 р.)
3. Козаченко Т.І. та ін. Картографічне моделювання: Навчальний посібник/ Т.І.Козаченко, Г.О. Пархоменко, А.М. Молочко; Під ред. А.П. Золоського. – Вінниця: Антекс-У ДТД, 1999. – 328 с.
4. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
5. Тикутов В.С. Моделирование в картографии: Учебник. – М.: Изд-во МГУ, 1997. – 405 с.
6. <http://adm.km.ua/>
7. <http://www.tovtry.km.ua/ua/info/index.html>

И.А. Подлесецкая

**КАРТОГРАФИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ОБЪЕКТОВ ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО
НАЗНАЧЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ ХМЕЛЬНИЦКОЙ ОБЛАСТИ).**

В статье изложен материал по разработке карты «Туристическо-рекреационный потенциал Хмельницкой области». Статья посвящена крупномасштабному картографированию объектов историко-культурного назначения методом моделирования на региональном уровне (Хмельницкая область), дан анализ составленной карты, особенностей картографирования этих объектов, а также способы и приемы картографирования.

Ключевые слова: объекты историко-культурного назначения, картографическое моделирование, памятники истории и культуры, анализ карты.

I. Podlesetskaya

**CARTOGRAPHIC DESIGN OBJECTS OF THE HISTORICAL-CULTURAL SETTING (FOR
EXAMPLE FOR KHMELNICKAYA AREA).**

In the article material is expounded on development of map „Tourist-rekreaation potential of the Khmelnickey area”. The article is devoted the large-scale mapping of objects of the historical-cultural setting a design method at regional level (Khmelnickaya area), the analysis of the made map is given, features of mapping of these objects, and also methods and receptions of mapping

Keywords: objects of the historical-cultural setting, cartographic design, monuments of history and culture, analysis of map.

Надійшла до редакції 13 травня 2009р.